

רשק
שיעורי
תורה

היכלי תורה

ערש"ק נשא ח סיון תשע ♦ דף היומי בבלי: סנהדרין צח ירושלמי: דמאי כד

ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן

הרב אברבנאל שאל שלוש שאלות. הראשונה, איך אמר הכתוב 'הם נשיאי המטת הם העמדים על הפקדים', והלא הקמת המשכן היתה בא' בניסן, ואילו הנשיאים עמדו על הפקודים בא' באייר, כמו שמפורש בתחלת חומש במדבר. השאלה השניה, איך אמר הכתוב שמשה רבנו נתן את העגלות ואת הבקר לבני גרשון ולבני מררי כפי עבודתם, והלא לא נתמנו בני גרשון ולבני מררי כפי עבודתם, והלא לא נתמנו בני גרשון ובני מררי למשמרת משאם עד לאחר המנין שהיה באייר, כפי שמוכחות הפרשיות. השלישית, מדוע צריך היה הקדוש ברוך הוא לצוות למשה רבנו 'קח מאתם', למה יגרע חלקם של הנשיאים מכל ישראל שהביאו איש כנדבת לבו, ותגדל השאלה עוד יותר, לפי מה שפירש רש"י שלא רצה משה לקבל מהם עד שנאמר לו מפי הגבורה.

עוד יש לתמוה, שכתב רש"י: אמר רבי נתן, מה ראו הנשיאים להתנדב בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה. ולכאורה יש לתמוה על תמיהתו של רש"י, אדרבה, כך נאה להם וכך יאה להם שיתנדבו תחלה, כי נשיאי העדה היו והם ראשונים לכל דבר שבקדושה.

והנה על השאלה הראשונה, איך אמר הכתוב בנשיאים ש'הם העמדים על הפקידים', כבר תירץ בזה הרא"ם, שהכתוב דבר על העתיד, שהם אותם העתידים להיות העומדים על הפקודים. ומצינו כעין זה במקומות רבים בתורה, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק בפרשת בראשית 'הוא ההולך קדמת אשור', שעדיין לא היתה אשור בעולם, אלא על שם העתיד.

אולם השאלות האחרות כולן תתייבנה זו בזו. כי אכן מפני שהיה זה בחדש ניסן, בטרם נתמנו בני גרשון ובני מררי על עבודתם ועל משאם, מפני כן סרב משה לקבל את העגלות ואת הבקר, כי לא ידע מה יעשה בהם, וליד מי ימסור אותם. עד שנאמר לו מפי הגבורה 'קח מאתם' עכשיו, והיו לעבוד את עבודת אהל מועד, שעתיד אתה בבא העת להצטוות על עבודת אהל מועד, ואז יתמנו הלויים על עבודתם ועל משאם' ואז תמסור את העגלות ואת הבקר לידיהם.

מפני שעדיין לא הגיע זמנם של העגלות והבקר, משום כך הוקשה לו לרש"י, מה ראו הנשיאים להתנדב תחלה.

עפ"י בנין אריאל

נושאי הדף בעלון

סדר הזכרות 'הרחמן' בסוף ברכת המזון.....סנהדרין צח

שכר מחזיקי תורה אם הוא כלומדים עצמם או פחות.....סנהדרין צט

נגיעה במגילת

אסתר.....סנהדרין ק

שירת פסוקים בסעודות לשבח והודאה לה'.....סנהדרין קא

חומר ההתחברות לרשעים אפילו בכתב בלבד.....סנהדרין קב

טעה וקידש שם אלהים של חול בספר תורה.....סנהדרין קג

אמירת קדיש על מי שאינו אביו, ואמירת קדיש לעילוי נשמת

הבן.....סנהדרין קד

כפתור ופרח.....עמוד 5

סדר הזכרות 'הרחמן' בסוף ברכת המזון

כתב הרמב"ם (סדר תפילות נוסח ברכת המזון), שאומרים בנוסח ברכת המזון 'הרחמן יזכנו לימות המשיח ולבנין בית המקדש ולחיי העולם הבא'. ובטעם הדבר שמישימים בזה כתב בספר הרוקח (הל' סעודה ס"י שלז), שהוא לפי שכתוב בשיר המעלות (תהלים קלב טו, יז) 'צידה ברך אברך אביוניה אשביע לחם, שם אצמיח קרן לדוד ערکتני נר למשיחי', וסמך הכתוב השביעה מהמזון לצמיחת קרן משיח, ולכן יש להזכירו בברכת המזון. והנה בשבתות נוהגים להוסיף 'הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה', ובימים טובים מוסיפים 'הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב', כמו שנזכר במג"א (ס' תצסק"א). ויש חילוקי מנהגים בהזכרה זו.

יש שלא הזכירו מעין המאורע ב'הרחמן', וכן הוא בנוסח ברהמ"ז אשר במחזור ויטרי, שאין שם הזכרת שבת ומועדים בהרחמן, וכן מהר"י עייאש בנוסח ברכת המזון שבספרו וזאת ליהודה לא הביא הזכרת מאורע ב'הרחמן' כלל. ובסידור נאפולי (שנת ר"ן) אחר 'הרחמן הוא יחינו ויזכנו לימות המשיח' כתוב 'הרחמן הוא ינחילנו לעולם שכולו שבת', לא כסדר הנהוג, וגם לא נזכר שם 'הרחמן' לשאר ימים טובים. וגם בהגדת בני קנדיא [יון] כתוב קודם 'הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו שבת שהוא מנוחה לחי העולמים', ואח"כ 'הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח ולחיי העוה"ב'. ובנוסח ברהמ"ז לבני רומי (ליוורנו שנת תרט"ז) ג"כ נזכרו המועדים אחר 'הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח', אלא ששם יש הזכרה מיוחדת לכל יו"ט.

אך בלקט יושר (ח"א עמוד לט ענין ב) כתב על רבו התרומת הדשן, שכשהיה ר"ח היה מברך 'הרחמן יחדש החדש הזה עלינו לטובה ולברכה' קודם 'הרחמן יזכנו'. וכן נדפס בסידורים ספרדיים, כגון סדר מאה ברכות (וינציאה תק"י) ואשכנזיים [אך בברכת המזון וזמירות פראג ער"ה, נדפסו ה'הרחמן' שמעין המאורע ו'הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח' זה לצד זה בשני טורים].

ובהגדה של פסח חלוקה דרבנן (פירוש מטה אהרן פה.) דקדק במה שאומרים תחילה 'הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת' ואחר כך אומרים 'הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח', שהרי ימות המשיח קודמים לעולם הבא שהוא יום שכולו ארוך, והיה ראוי להקדים תחילה ימות המשיח ואחר כך לבקש על העולם הבא. ותירץ על פי המבואר בסוגיין שנחלקו עולא ורב יוסף, עולא אמר שרוצה שיבוא משיח אבל הוא לא יראה אותו, מפני קושי חבלי משיח, ורב יוסף אמר שרוצה לראותו אפילו אם לא ישב אלא בצל הרעי של חמורו. ופירשו המפרשים שעולא סובר שיהיו צרות רבות ורעות בימות המשיח, ורב יוסף סובר שכדאי לסבול צרות אלו כדי שעל ידן יבוא לחיי העולם הבא. ולכן אומרים תחילה 'הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת', ומבקשים לבוא לעולם הבא, ואיך יבוא לזה, על ידי 'הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח', שחבלי משיח יזכנו ויזכו לעולם הבא, ולכן מקדימים להזכיר את העולם הבא כדי שלמענו יבקשו לחיות ולראות את ימות המשיח.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

שכר מחזיקי תורה אם הוא כלומדים עצמם או פחות

בשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' צד) נשאל מת"ח אחד שחותנו הנגיד היה מחזיקו ותומך בו בכל צרכיו כדי שיוכל לשקוד על התורה, וכעת עלה בלבו לנסוע לארץ ישראל ועל ידי זה יצטרך החתן לבטל מלימודו כדי להמציא טרף לביתו, ושאל אם ראוי לחותנו לעלות לארץ ישראל באופן זה. והשיב שראוי לחותן להמשיך ולהחזיק את חתנו שיוכל לעסוק בתורה ולא יעלה לארץ ישראל, וטעמו על פי מה שהוכיח שהעולה לארץ ישראל ועל ידי זה יבטל בעצמו מלימוד התורה אין לו לעלות, ואם כן הוא הדין למחזיק לומדי תורה ששכרו הוא כמי שלומד תורה בעצמו, ולכן אם על ידי שיעלה לארץ ישראל יבטל מלהחזיק לומדי תורה לא יעלה.

והוכיח שמחזיקי תורה דינם כלומדי תורה עצמם, ממה שכתב רש"י (דברים לג יח) שזבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של יששכר והוא יושב ועוסק בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה. וכן כתב בשו"ע (יו"ד סי' רמו ס"א), שמי שאי אפשר לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים. וכתב הרמ"א בשם הטור שעל ידי זה יחשב לו כאילו לומד בעצמו. ובפסחים (נג): אמר רבי יוחנן, כל המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר (קהלת יב) 'כי בצל החכמה בצל הכסף'. וכיון שהמחזיק את התורה דינו כלומד תורה עצמו, אם כן כשם שלימוד תורה קודם לעלייה לארץ ישראל, כמו כן גם החזקת תורה קודמת לעלייה לארץ ישראל.

אך הקשה על זה, שלכאורה בסוגיין נראה ששכרו של הלומד בעצמו הוא גדול משכרו של המחזיקו, שאמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיח בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמנהג תלמיד חכם מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן 'עין לא ראתה אלהים זולתך' (ישעיה סד ג). ומשמע שאין שכר מחזיקי תורה גדול כשכר לומדי תורה עצמם.

וכתב שיש לומר שהטור והרמ"א שפסקו ששכרו של המחזיק תורה גדול כלומד בעצמו, סמכו על הדרשות הנ"ל מהפסוקים 'שמח זבולון בצאתך' ו'בצל החכמה בצל הכסף', שמשמע שאין חילוק בין מדריגת הלומד תורה בעצמו למדריגת המחזיק תורה, והכריעו כמותם נגד סוגיין. והוסיף, שמחזיקי תורה שכרם בטוח יותר משכר ת"ח עצמם, כיון שת"ח עצמם אין עבודתם שלמה אלא כשלומודים לשמה ולא כלומדים על מנת לקנתר, שאז מוטב שנהפכה שלייתו על פניו (ראה ברכות יז. ירושלמי ברכות פ"א ה"ב), ונעשית לו סם המוות (יומא עב), ואף על פי שלעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה אין זה אלא משום שסופו לבוא לידי קיומם לשמה (לקמן קה:), אבל כל זמן שלומד שלא לשמה אין שכרו אתו כל כך. אבל המחזיק את התורה עושה את המצוה בשלימות, שהרי אסור להרהר אחר ת"ח, ויש לו לסבור שבודאי לומד הת"ח לשמה, ולכן שכרו שלם כלומד תורה לשמה.

ובזה פירש בדרך צחות מה שאמרו בסוגיין שתלמידי חכמים עצמן 'עין לא ראתה אלהים זולתך', והיינו משום שהאדם יראה לעיניו וה' יראה ללב (שמואל א' טו ז), ולכן אין שום עין זולת עיני ה' יכולה לדעת מהו שכרם של תלמידי חכמים עצמם, כיון שאין יודעים אם לומדים תורה לשמה, ולכן עין לא ראתה שכר זה זולת אלקים. וכתב שאף שהוא דרך צחות, מכל מקום הוא דבר אמיתי.

נגיעה במגילת אסתר

כתב בשו"ע (או"ח סי' קמז ס"א), אסור לאחוז ספר תורה ערום בלא מטפחת. וכתב הרמ"א שיש אומרים שהוא הדין לשאר כתבי קודש, ולא נהגו כן, וטוב להחמיר אם לא נטל ידיו. ונחלקו הפוסקים בכוונת הרמ"א. במג"א (סק"א) כתב שדבריו הם לענין כתבי הקודש שלא נכתבו אשורית על העור ובדיו, ומעיקר הדין אין בהם איסור נגיעה בלי מטפחת ולכן כתב הרמ"א שלא ראה שנהגו איסור בדבר, ואף על פי כן טוב להחמיר אם לא נטל ידיו. אבל אם הם כתובים כדינם כגון מגילת אסתר או ספרי נ"ך שכותבים כדין בכתב אשורית על הקלף ובדיו, מעיקר הדין אסור לאחוזם בלי מטפחת.

אך בשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' עו) כתב שדברי הרמ"א סובבים על דברי האגודה שדיבר בכתבי הקודש הנכתבים כדין, ועליהם כתב שלא נהגו איסור לאחוזם בלי מטפחת, ובהם כתב שטוב להחמיר אם לא נטל ידיו, אבל בספרים שלא נכתבו אשורית על הקלף ובדיו אין כלל מקום להחמיר אף אם לא נטל ידיו. וכתב בטעמם של המקילים אפילו בספרים שנכתבו כדינם, שסוברים שכיון שלא נכתבו בגלילה כמו ספר תורה אין בהם קדושה. אבל ראוי להחמיר כדברי הרמ"א שלא לגעת בספרים אלו שנכתבו כדין בלי נטילה, כיון שכתב המג"א (הקדמה לסי' רפד) ששאר ספרים אינם צריכים גלילה, ואם כן מה שנכתבו שלא בגלילה אין זה מגרע מקדושתם ועדיין אין לגעת בהם בלי נטילה. ובמשנ"ב (סק"ד) פסק כדעת הפנים מאירות, שאף בספרים הכתובים אשורית ועל הקלף כדין כגון מגילה ג"כ נהגו העולם להקל, ובהו מסיים הרמ"א שטוב להחמיר אם לא נטל ידיו, דהיינו שהם סתם ידים וחוששים שמא נגע במקום המטונף, אבל כשנטל ידיו אין להחמיר בזה.

והנה המג"א כתב לפי דרכו שמגילה שנכתבה כדינה צריך ליהזר שלא לגעת בה ערום, והוכיח כן ממה שאין ההלכה כשמואל (מגילה ז). שאין אסתר מטמאה את הידים, אלא כדעת החולקים עליו בסוגיא שם. וכתב בפנים מאירות שהעולם אינם נזהרים בזה, והוכיח מסוגיין שההלכה היא כדעת שמואל שסובר שמגילת אסתר אינה מטמאת את הידים. שבסוגיין מבואר שלוי בר שמואל ורב הונא בר חייא היו מתקנים את מטפחות הספרים של רב יהודה, וכשבאה לידם מגלת אסתר שאלו שהרי מגלת אסתר אינה צריכה מטפחות, ואמר להם שדבר זה נראה כאפקרותא. ומתוך פירוש רש"י (ד"ה כי מטו) נראה שהודה להם שאינה צריכה מטפחות, אלא שהקפיד על לשונם שלא שאלו דרך כבוד, שהיה להם לומר בלשון שאלה 'צריכה או אינה צריכה' ולא לומר שודאי אינה צריכה מטפחת. ואם כן מבואר שהדין דין אמת שאינה מטמאת את הידים ולכן אינה צריכה מטפחות. ואפשר שעל זה סמכו העולם שאינם נזהרים מלאחוז המגילה ערום. וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תשעא), שבשאר כתבי הקדש מותר ליגע בלי מטפחת, וכתב שכן נהגו ולא ראינו מימינו מי שיהיה נזהר בזה.

אך בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' קג) הסתפק בדבר, וכתב שמדברי הגמרא במגילה נראה שמגילת אסתר מטמאה את הידים ואין ליגוע בה בלי מטפחת, כיון שברוח הקודש נאמרה, והסתפק בדעת הרמב"ם שהשמיט הלכה זו אם הוא משום שסובר שאינה להלכה או מטעם אחר. ודחה הראיה הנ"ל מסוגייתנו, וכתב שאפשר שבאמת מטעם זה הקפיד עליהם רב יהודה, לפי שנקט שגם מגילת אסתר צריכה מטפחת [וכן פירש מהרש"א בחידושי אגדות בסוגיין, ושלא כפירוש רש"י הנ"ל]. ובהגהות חתם סופר (או"ח סי' תרצא ס"א) הביא דבריו, והעיד על רבו הגה"ק רבי נתן אדלר זצ"ל שכן היה נוהג והיה נזהר בעת קריאת המגילה שלא לנגוע בה בלי מטפחת.

שירת פסוקים בסעודות לשבח והודאה לה'

בגמ', תנו רבנן הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר, והקורא פסוק בבית משתאות בלא זמנו, מביא רעה לעולם. מפני שהתורה חוגרת שק, ועומדת לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו רבונו של עולם עשאוני בניך ככנור שמנגנין בו לצים.

ברש"י (ד"ה ה"ג הקורא) מבואר, שדברי הגמרא הם על כל המקראות, ואמרו 'שיר השירים' לרבותא שאפילו שיר השירים שנכתב בדרך שיר, אסור לנגנו בניגון אחר שלא בטעמיו. וכן הוא בקיצור פסקי הרא"ש (אות ג), שכתב הקורא פסוק וכו' 'אפילו' הוא משיר השירים. וכן כתב המהרש"א (ח"א ד"ה הקורא), שכיון שהספר נקרא שיר השירים ומדבר במשל ומליצה, יחשוב המשורר לעשותו כמין זמר ושיר בעלמא.

וביד רמ"ה (ד"ה תנו רבנן) כתב, שאפשר שכל זה נאמר רק כשהוא קורא את הפסוק בדרך ליצנות ושחוק, אבל קוראו ומכוין לשבח בו להקב"ה בדרך ניגון, הרי זה מותר. וכתב שהדבר צריך עיון.

הרמב"ם והשו"ע השמיטו דין זה. ובמגן אברהם (סי' תקס סק"י) הביא בשם המהרי"ל, ששלא כדין הוא מה שמשוררים במשתה (תהלים קיח כא) 'אודך כי עניתני' וכדומה לזה לשמחת מריעות, כי אז התורה חוגרת שק ואומרת עשאוני בניך כמין זמר כדברי הגמרא כאן. אמנם בבית הכנסת במועדים וברגלים מצוה לומר. ולפי זה כתב המג"א שבשבת מותר לומר רק את אותם השירים שנתקנו על הסעודה, אבל פיוטים אחרים אסור לומר. וכן פסק המשנ"ב (שם ס"ק יד).

ובשו"ת שמן המשחה (סי' סה, הו"ד בשדי חמד ח"ה מערכת ז אות יב) כתב, שבשנת תק"ע היה בסעודת מצוה של ברית מילה, וחזן אחד התחיל לומר את הפסוק 'אודך כי עניתני', ותלמיד חכם אחד שהיה שם השתיקו על פי דברי הגמרא כאן, וכמו שהביא המג"א בשם המהרי"ל שאסור לשיר פסוקים, אלא רק בבתי כנסיות לכבוד הרגלים. וכתב שנראה שאין הדין כן, אלא מותר לומר ולזמר פסוקים מן המקרא לשבח ולפאר לה', שכל האיסור המבואר בגמרא הוא רק בקורא אותם בדרך שחוק והיתול, וכמו שמבואר בר"ף (ברכות כא): בשם גאון, שמה שאמרו בגמרא בגיטין (ז) שאפילו שיר בפה ללא כלי זמר אסור, זה הוא רק כגון נגינות של אהבת אדם לחבירו ולשבח יפה ביפיו כגון מה שישמעאלים עושים, אבל דברי שירות ותשבחות וזכרון חסדיו של הקב"ה אין אדם מישראל מנע מזאת, ומנהג כל ישראל לאמרן בבתי חתנים ובבתי משתאות בקול נגינות ובקול שמחה ולא ראינו מי שמיחה בזאת. וכן הוא גם לענין האיסור שאמרו כאן לשורר פסוקים, רק בדרך חשק ושחוק אסור, ולכן נקטו שיר השירים שהוא דברי אהבה, ובו מצוי שמנגנים אותו בדרך חשק ושחוק, אבל לנגן פסוקים לשבח לה' שלא בדרך שחוק מותר.

וכתב שכן מדויק מדברי רש"י שכתב, הקורא שיר השירים ועושה אותו כמין זמר. שקורא בניגונה אחרת שאינו נקוד בה ועושה אותה כמין שיר, אף על פי שמשיר השירים הוא ועיקרו שיר אסור לעשותו כמין שיר, אלא בקריאתו. ואח"כ כתב, הקורא פסוק בבית המשתאות בלא זמנו. במיסב על יינו עושה שחיקותיו בדברי תורה, וקורא פסוקים בקול רם לשחק בהם בני המשתה, אבל אם אמרו בזמנו על המשתה כגון שהוא יום טוב ונטול כוס בידו, ואומר עליו דברי הגדה ופסוקים מענינו של יום מביא טובה לעולם. הרי מבואר שרק שלא בטעמיו אסור לנגנו ובדרך שחוק, אבל אם מנגנו בטעמיו, או שמנגנו לשבח והודאה שלא בדרך שחוק מותר לנגן.

חומר ההתחברות לרשעים אפילו בכתב בלבד

בגמרא מבואר שאחיה השילוני שהיה רבו של אליהו הנביא, טעה וחתם לירבעם בן נבט שצריך לעבוד ח"ו עבודה זרה, על ידי שהטעה אותו ירבעם והושיב רשע אצל צדיק ואמר להם 'התחתמו על כל מה שאומר לכם', אמרו לו 'הן', אמר להם 'רצוני להיות מלך', אמרו לו 'הן', אמר להם 'כל שאומר לכם תעשו', אמרו לו 'הן', אמר להם 'אפילו לעבוד לעבודה זרה', אמר הצדיק חס וחלילה, אמר לו הרשע לצדיק וכי תעלה על דעתך שאדם כירבעם יעבוד לעבודה זרה, אלא מבקש הוא לנסותינו אם נחתום לדבריו.

ועל ידי זה חתמו הצדיקים ואחיה השילוני בכללם. וכתב ביד רמ"ה (ד"ה ודברים), שדברים הללו האמורים על אחיה השילוני ע"ה לא נאמרו על פשטן לומר שחתם לשמוע לו אפילו לעבוד ע"ז, שהרי לא אמרו אלא טעה וחתם סתם ולא אמרו על מה חתם, אלא י"ל שחתם לשמוע לו לכל מה שיהיה רוצה לעשות סתם, ומה שאמרו שטעה הוא משום שהיה לו לכתוב בפירוש שהוא חוץ מדבר עבירה, והמפרש זולתי זה הפירוש עתיד ליתן את הדין.

ובשו"ת דברי יואל (חו"מ סי' קמג אות ג) כתב בתוכחתו לחכ"א שהתחבר לרשעים בכתב, והורה היתר לעצמו שאינו חמור כ"כ לפי שלא ישאר שמו אלא על הנייר ולא למעשה, וכתב לו שנראה מזה שחושב שכתובת הנייר אינו כלום, ועליו לעיין בסוגיין שמבוארת טעותו של אחיה השילוני במה שחתם לירבעם, וענין הטעות היא לפי שלא היה בתורתו של ירבעם שום דופי, ואמרו בסוגיין על אחיה השילוני ועל ירבעם שכל תלמידי חכמים דומים לפניהם כעשבי השדה, ובזהוהר חדש (בראשית לד.) מבואר עוד ששניהם הכריעו את כל ישראל בצדקתם, ואם כן היה צדיק גמור בתחילה, וגם נתמנה למלך על ישראל בנבואה מפי ה', ועל כן לא חשב עליו אחיה השילוני שיעשה דבר רע, וגם יש בזה עוד עניינים גבוהים שאי אפשר לבארם בכתב.

ועל כל פנים זה ודאי שלמעשה לא היה לו שום חלק בחטאת ירבעם, כי היה נביא גדול לה' מנביאים הראשונים ורבו של אליהו. ועוד יותר מזה כי אחיה השילוני התנבא אח"כ על כריתת ירבעם וכל ביתו באופן נורא עבור חטאיו (מלכים א' יד י), ועוד מבואר בפסוק (שם טו כט) 'ויהי במלכו הכה את כל בית ירבעם לא השאיר כל נשמה לירבעם עד השמידו כדבר ה' אשר דבר ביד עבדו אחיה השילוני', ואם כן אין לך מעשה גדול מזה שביטל את הכתב שחתם בתחילה על ירבעם, ולא היה אותו הכתב אלא נייר בעלמא, ולמעשה פעל את ההשמדה הנוראה על ירבעם בשביל חטאיו שעשה, ואף על פי כן בשביל אותו הנייר נכשל יהוא המלך ולא סר מחטאת ירבעם אף שהיה צדיק גדול כמו שהעידו עליו בגמרא.

ומבואר בזה עד כמה הנייר גורם, שבכל נבואותיו ומעשיו העצומים של אחיה השילוני לא תיקן את המכשול שיצא מאותו הנייר בלבד. ומובן בזה כי אותו הנייר וגם לרבות הרבה ניירות של מכתבי עיתים הצועקים בקול חוצב שאותו חכם נכנס תחת המועצה הרעה הזאת, לא דבר קטן הוא, ואם לא תהיה נגד זה מחאה נמרצה, שוב אח"כ יהיה מעוות לא יוכל לתקון, באמרם שגם הרב הישיש אשר כל ימיו היה חומה נשגבה נגד הרשעים, לעת זקנתו בא גם הוא לידי הכרה ליכנס תחת אותה המועצה, וזהו חילול השם ומכשול גדול.

טעה וקידש שם אלהים של חול בספר תורה

כתב בבית יוסף (יו"ד סי' רעו ד"ה וכתב הר"ש) בשם **התשב"ץ** (ה"א סי' קעז), שאם טעה הסופר וכתב שם אלהים אחרים בכוונה לשם קדושת השם אין בכך כלום, שהוא כמקדיש בעלי מומין שלא חלה עליהם קדושה. וכן פסק **הרמ"א** (שם ס"ב) שאם כתב שם אלהים אחרים לשם קדושה אינו פסול.

ובמסכת סופרים (פ"ה ה"ה) כתוב, שמי שטעה וכתב 'סיגירני אל אל עויל' (איוב טז יא) מקיים את הראשון ומעכב את האחרון. ופירש בנחלת יעקב, שבפסוק זה נאמר ב' פעמים 'אל', והראשון הוא קודש בניקוד ציר"י והשני הוא בניקוד סגו"ל והוא חול, והסופר טעה וסבר ששניהם קודש, מקיים את הראשון שנכתב כדין ומעכב את השני.

והקשה החיד"א בכסא רחמים מזה על התשב"ץ, שמברייתא זו נראה שלא כדבריו, שהרי לדברי התשב"ץ לא חלה כלל קדושה על ה'אל' השני כיון שהוא כמתפיס תמימים למזבח.

ותירץ החיד"א שדברי התשב"ץ הם במי שידוע שהוא חול, ובשאינו נפש רצה לקדשו, וכוונה כזו אינה מועלת. אך אם טעה וסבר שהוא קודש ונתכוין לקדשו, קדש וצריך לקדרו.

ובשו"ת יד אליהו (מלוכלין סי' פט) כתב, שנראה לפרש בדברי התשב"ץ שאין כוונתו לומר שהספר תורה כשר כמות שהוא, אלא כוונתו היא שהשם לא קדש ומותר למחקו, אבל אי אפשר להשאיר את הס"ת כך וצריך למחוק את השם שנתקדש בטעות ולחזור ולכתוב אותו שלא בכוונה לקדשו.

ואף בכוונת הרמ"א שכתב שהס"ת אינו פסול, צידד לפרש שאין כוונתו שהס"ת כשר כמות שהוא, אלא כוונתו שיש תיקון לס"ת ולא נפסל ללא תקנה. וכ"כ בקסת הסופר (סי' יא סט"ז), שאם עבר וקדשו אסור במחיקה וצריכים לקדרו מן היריעה.

ובטעם הדבר שהס"ת פסול לדעתם אם משאיר אותו כך, כתב **בשו"ת דברי יציב** (יו"ד סי' קעה), שכיון שגם תיבת אלהים אחרים צריך לכתוב לשם קדושת ס"ת, וכשאומר בפיו שמכוין לשם קדושת שמו של השי"ת הרי יש במשמעות הכתוב משום מינות, וכגון שכותב 'לא יהיה וגו' ומתכוין ח"ו על השי"ת, והרי יש בזה סתירה לקדושת הס"ת. וזה כמו שמבואר בסוגיין שמנשה קדר את האזכרות, ואפשר שהיו אותם רשעים מכוונים גם לקדש את שמות הע"ז שבס"ת רח"ל והשאירום בס"ת.

ואף שהטועה וקידש את השם אינו כופר במחשבתו, מ"מ כיון שמשמעות הכתיבה נראית כך, הרי ביטל בזה את קדושת הס"ת, ונמצא שלא נכתבה תיבה זו לשם קדושת ס"ת.

אמנם **היעב"ץ בלחם שמים** (ברכות פ"ח מ"ח) הוכיח מסוגיין להיפך, שמחשבה לקדש שם של חול אינה מועילה כלום. שהרי מנשה קדר האזכרות שבס"ת, ואחזיהו היה קודר אזכרות וכותב עבודה זרה תחתיהן.

ואם היתה מחשבה מועלת להפוך שם חול לקודש, לא היו צריכים לכתוב ע"ז תחת האזכרות, אלא היו יכולים בדרכם הרעה לקדש את השמות של חול. ועל כרחק שמחשבה בפני עצמה אין בה כלום.

אמירת קדיש על מי שאינו אבין, ואמירת קדיש לעילוי נשמת הבן

בשו"ת בנימין זאב (סי' דא) כתב על פי המבואר בסוגיין 'ברא מזכה אבא ואבא לא מזכי ברא', ששורש הקדיש אשר נתייחד לומר לעילוי נשמת הנפטרים הוא רק באבלי אב ואם ולא בשאר האבלים, כי זה הקדיש אינו משום קורבה אחרת אלא לבן לאב ולאם. שאם לא כן קשה למה אמרו 'אבא לא מזכי ברא', והלא אין לך יותר קורבה כמו האב לבן, ורחמי האב אל הבן יותר מבן אל האב, והפסוק יוכיח 'כרחם אב על בנים' (תהלים קג ג), 'כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף' (דברים לב יא). אלא ע"כ צ"ל שזה הקדיש אינו מצד קורבה, אלא משום שהבן הוא כל כך ישר עד שמתקדש שם שמים על ידו, על כן הבן מזכה האב שזכה ויצא ממנו זרע שמתקדש ש"ש על ידו, ואין זה שייך בשאר הקרובים וכל שכן ברחוקים. והביאו הרמ"א (יו"ד סי' שעו ס"ד). וכן כתב באליה זוטא (בתשובה שנדפסה בסו"ס הלבוש על או"ח אות א), שאב לא יאמר קדיש על בנו, שענין קדיש שכן אומר על אביו או אמו הוא משום שזכות היא לאב שיצא ממנו זרע שמקדש שם שמים ברבים ומתקדש שם שמים על ידו, וזה לא שייך כשהאב אומר על בנו או בתו, וכמבואר בסוגיין שברא מזכה אבא אבל אבא לא מזכה ברא.

ובשו"ת תורה לשמה (סי' תיב) כתב בענין שכירות הקדיש לשכור אדם שיאמר קדיש, שלכאורה יש להסס בזה, כי מה תועלת יש לנפטר בקדיש של אחרים, אם לא יהיה זה האומר קדיש בנו של הנפטר שאז ברא מזכה אבא. והביא שהמג"א (סי' קלב סק"ב) כתב שאם הבן אנוס ואינו יכול לומר קדיש ורוצה להעמיד אחר במקומו, טוב להעמיד אדם בשכר מלומר אחר קדיש בחנם, ונמצא לפי"ז שיש תועלת לנפטר בקדיש שאומר אדם אחר בשבילו בשכר. וכתב שאולי ע"י השכר שנותן הבן חשוב כאילו הוא עצמו אומר הקדיש. ובאליה רבה (שם סק"ט) כתב שכיון ששלוחו של אדם כמותו הרי זה כאילו הבן אומר את הקדיש בעצמו.

אמנם בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' צג) כתב שיש מקומות שנוהגים שהאב אומר קדיש על בנו ושלא כדברי הרמ"א בשם שו"ת בנימין זאב, ובטעמם כתב שדווקא בישמעאל ועשיו שהיו מוחזקים ברשעות אין אב מזכה את בנו, אבל בסתם אדם שאינו מוחזק ברשעות אב מזכה את בנו, וזכות אבות לא תמה, כמו שאנו מתפללים תמיד שהשי"ת יזכור לנו זכות האבות אברהם יצחק ויעקב.

ובספר נשמת ישראל (אבלות ח"ב עמ' תקמא) הביא בשם הגה"ק מסאטמר שהקפיד בדווקא שהאב לא יאמר קדיש, אלא ציוה שישכרו אדם אחר לומר קדיש וכן הביא גם בשם הגה"ק מנאסויד. והביא טעם בקפידא זו, לפי שיש לחשוש שאולי מת בנו על חטאות ועוונות האב, כמבואר במסכת שבת (לב:): שיש חטאים שנפרעים ממנו במיתת בניו הקטנים, על כן אין מועיל קדיש שיאמר בעדו, שאין קטיגור נעשה סניגור. ובשו"ת נחלת יואל זאב (ח"ב סי' נח) הביא השואל ששמע בשם הגה"ק משינאווא שאין נוהגין לומר קדיש אחר בן או בת, והמחבר השיב שלא שמע מזה, ומביא מספר מטה אפרים (דיני קדיש שער ד אות ז) ובספר באר המים (סי' נד) ובפירוש בית הלוי שעל ספר נועם מגדים (אות קעט) שהאב אומר קדיש אחר בניו, ומסיק שם שעדיף שהאב יאמר קדיש. וכן כתב בפשטות בשו"ת נודע ביהודה (תניינא או"ח סי' ה) בתוך הדברים, שאמירת קדיש של האב אינה גרועה מאמירה של אדם זר, ולא חשש להנ"ל.

אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב

ונ"ל דהנה אמרו (רש"י ריש נח) נח צדיק תמים היה בדורותיו, כי בדור אברהם לא היה צדיק אלא בדורו. ובזה נ"ל לפרש מה שאחז"ל אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב, ומ"מ אנחנו טובים נגדם, אלא דאם יש צדיקים בתוכינו המדת הדין מקטרג שהקב"ה ישקול אותנו נגד הצדיקים, ולכן טוב יותר אם כולו חייבים, או שכולם באמת זכאים צדיקים חסידים ואנשי מעשה ואתי שפיר. ובזה יש לפרש ג"כ דברי המדרש באיכה (עיין מכילתא יתרו פסקא בחודש השלישי) כשאתם זוכים אתם מונים לבנינו וכשאין אתם זוכים אתם מונים לחרבנו, דכאשר זוכים ועושים כטוב בעיני אלקים, אנו מצפים ומונים שבכל יום יתוספו הצדיקים, משא"כ אם רואים כמו שאנו בעו"ה דכל יום קללתו מרובה מחברו, שנתמעטת התורה והעבודה, ראוי לצפות שיבוא עת שתשתכח התורה לגמרי ר"ל ויהיה כולו חייב. וז"כ כשאתם זוכים אתם מונים לבנינו, שיבנה בכל יום וישבו אל ה', וכשאין אתם זוכים אתם מונים לחרבנו, שבכל יום יהיה חורבן חדש בעו"ה.

(כתב סופר, פרשת דברים)

רב יוסף אמר ייתי ואזכי דאיתיב בטולא דכופיתא דחמרית

ופירש רש"י הרעי של חמורו, דהנה במשיח צדקנו נאמר (ישעיהו יא ג) 'והריחו בירתא ה', שיהיה בסוד הריח כי הריח לא נפגם כנודע מספרים הקדושים. נמצא כי אלו הקליפין הם בני אדם המעיקים לביאת גואל צדק ומעכבים ביאתו, אינם בבחינת ריח טוב רק בבחינת ריח רע. וזה שאמר שישב בצל הרעי שהוא ריח רע, היינו הניגוד למשיח צדקנו, ובוודאי הוא דבר הקשה ביותר לישב בין בני אדם רשעים כאלו, ואעפ"כ קיבל עליו כדי שנזכה לביאתו.

(שער יששכר, מאמרי חדש סיון)

במדה שאדם מודד מודדין לו

אדם שמדתו היא שדבק אל מצוות ומעש"ט, ברור שיקבל מדה גדושה של סיעתא דשמיא, ומובן שסיעתא דשמיא הבאה לאדם גדרה, התפשטות המצוה עצמה, כמו הלומד תורה בהתמדה זוכה להתגדל בה, הנותן צדקה הרבה זוכה לעושר ויוכל להרבות עוד בצדקה, וזה מפני שהוא דבק במדת המצוה שהוא עוסק בה, ולפיכך מודדין לו באותו מדה.

(מכתב מאליהו)

דאגה בלב איש ישחנה וכו' וחד אמר ישחנה לאחרים

בשם אדמו"ר הכהן הגדול מאלכסנדר זצלה"ה על מאמר חז"ל דאגה בלב איש ישחנה לאחרים. ישחנה, מלשון ויצא יצחק לשוה בשדה ולפני ד' ישפוך שיחו שהוא לשון תפילה, ישחנה לאחרים יתפלל הוא עבור אחרים, כמו שאמרו חז"ל (ב"ק צב) המתפלל בעד חבריו והיא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה.

(שיח שרפי קודש, תפילה)

כל המיצר לישראל נעשה ראש

כלומר מדוע מגיע לישראל נחלה בלי מצרים, מיצר לשון גבול, על כי נעשה ראש, על כי הקדימו נעשה לנשמע והפכו את הנעשה לראש.

(אמרי דעת מרבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, משפטים)

חדש - הופיע ויצא לאור במדבר א

הספר לביקור יאטו לאילן!

באורך נראה

אור

לחמש אור החיים המבואר

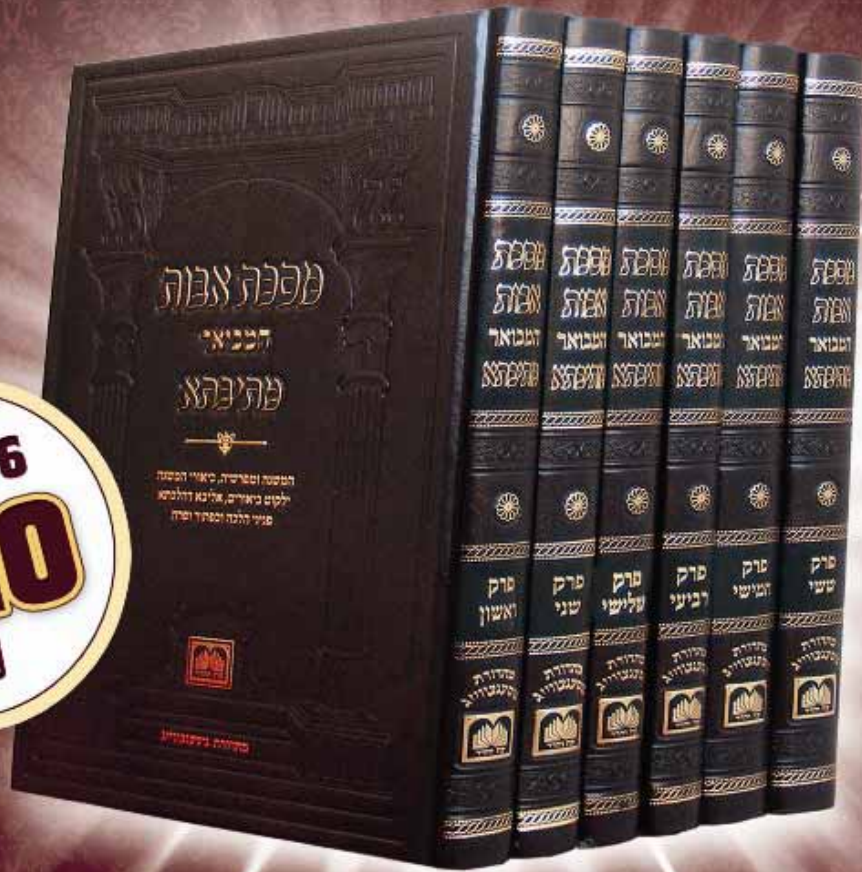
- פירוש רש"י השלם עם ביאור חדש מלוקט ממפרשי רש"י
- מהדורת 'אור החיים' מונה בדקדוק רב ע"פ דפו"ר בתכלית הפאר
- ביאור 'מאורי אור' - ביאור על דברי האוה"ח הק'
- ילקוט 'מאורי החיים' - לקט נרחב של מקורות
- מאמרי חז"ל וטובאות מספה"ק על 'אור החיים'

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בהנחיות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

6 כרכים
240
 ש"ח

'מת'בתא' על מסכת אבות

כינוס עשיר מאוצרותיהם של חכמי הדורות, יוצרים תענוג צרוף בלימוד מסכת אבות, כאשר הדיק האיכות והפאר מתמזגים במאות מעלות טובות והוספות רבות הנחוצות להבנת דברי הקדמונים כמלאכים. הכל, בפונדק אחד מפואר בהדרו, בעימוד משובב לב ומאיר עיניים שטרם נראה כמותו.

המשנה ומפרשיה - כל מפרשי המשנה ערוכים מחדש * ביאורי המשנה * ילקוט ביאורים * אליבא דהלכתא פניני הלכה * כפתור ופרח * מבוא מיוחד על מסכת אבות

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
 מוקד הזמנות: 1800-22-55-66